

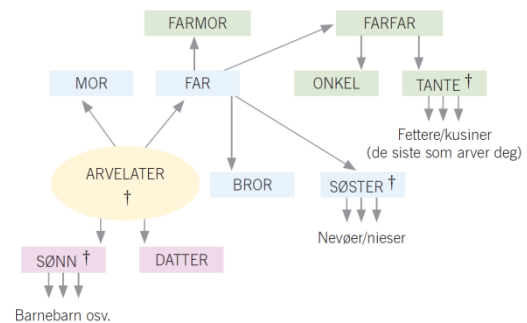

ORIENTERING OM SKIFTE DER PERSONER UNDER VERGEMÅL SITTER I USKIFTET BO ELLER ER GJENLEVENDE EKTEFELLE

Innledning

Statsforvalteren i Oslo og Viken har mottatt melding om at en person under vergemål sitter i uskiftebo, og at vergen har søkt om å skifte dødsboet. Eventuelt at vedkommendes ektefelle er død og det skal tas stilling til om boet skal skiftes eller om vedkommende skal sitte i uskifte.

Orienteringen omhandler vergens adgang til å kreve skifte i disse tilfellene og Statsforvalterens rolle i spørsmålet.

Utgangspunktet – Gjenlevende står fritt til å skifte

Dersom den avdøde var gift vil ektefellen som hovedregel ha rett til å sitte i uskifte, jf. arveloven § 14. Samboere med felles barn har også en begrenset rett til å overta deler av boet uskiftet, jf. arveloven § 32. Det finnes imidlertid unntak og begrensninger i retten til å sitte i uskifte.

Det er den gjenlevende selv som bestemmer hvorvidt boet skal skiftes eller overtas uskiftet. Dersom uskifte velges, kan den gjenlevende når som helst kreve å skifte boet på et senere tidspunkt, jf. arveloven § 28. Imidlertid kommer det frem av § 28 fjerde ledd at: «Er den lengstlevende eller arvingen mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, er det vergen som med samtykke fra fylkesmannen reiser krav om skifte.»¹

De fleste personer under vergemål er ikke fratatt rettslig handleevne, og er kun under ordinært vergemål. Tilfeller der personen under vergemål ikke er fratatt rettslig handleevne er ikke omfattet av bestemmelsen.

Avgjørende for om den gjenlevende ektefellen i disse tilfellene selv kan kreve skifte er om vedkommende anses som samtykkekompetent i spørsmålet. Dersom man er samtykkekompetent, kan en person under vergemål kreve skifte på lik linje med alle andre. Spørsmålet er hvordan dette stiller seg i de sakene der personen under vergemål ikke er samtykkekompetent i vurderingen av om man skal sitte i uskifte eller skifte boet.

¹ Statsforvalteren fikk nytt og kjønnsnøytralt navn 1. januar 2021. Det gamle navnet vårt er Fylkesmannen.

Adgangen for vergen til å kreve vurdering av skifte

Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling har i sin uttalelse av 26.02.2015 redegjort for vergens adgang til å kreve skifte for personer under vergemål som grunnet manglende samtykkekompetanse, eksempelvis på bakgrunn av demens, ikke selv ser i stand til å foreta skifte.

Det fastslås i uttalelsen at det ikke er en del av vergens mandat å kreve skifte av boet dersom det er gitt et ordinært mandat til å ivareta personens personlige og økonomiske interesser. Statsforvalteren har imidlertid kompetanse til å gi vergen mandat til å skifte dødsboet.

Dersom vergen eller noen som står vergen nær har en egeninteresse i at det foretas skifte, typisk at de selv er arvinger, kan ikke vergen ta stilling til spørsmålet om skifte grunnet inhabilitet, jf. vergemålsloven § 34. I slike saker må det oppnevnes en midlertidig verge for å vurdere om et skifte er i samsvar med interessene til personen under vergemål. Godtgjøring og utgiftsdekning til midlertidig verge vil måtte betales av personen under vergemål.

Statsforvalterens rolle i vurderingen av skifte

Når Statsforvalteren mottar en anmodning om å skifte et uskiftet bo eller et bo der ektefellen dør når en person er under vergemål blir det først foretatt en vurdering av om det må oppnevnes midlertidig verge. Deretter gis det mandat til vergen eller midlertidig verge om å ivareta interessene til den vergetrengende i tilknytning til skifte av boet etter avdøde.

Mandatet omfatter imidlertid ikke kompetanse til å gjennomføre selve skiftet. Statsforvalteren setter alltid følgende punkt inn i vedtaket tilknyttet vurdering av å skifte dødsboet:

Vergens mandat innebærer å foreta en vurdering av om det er i den vergetrengendes interesse å skifte eller sitte i uskiftet bo med avdødes arvinger, og sende en skriftlig tilrådning til Statsforvalteren. Statsforvalteren skal godkjenne eller avslå før vergen tar endelig standpunkt til skifteform.

Statsforvalteren vil bare godkjenne at boet skiftes i de saker der det anses å være i personen under vergemåls egeninteresse at boet skiftes. Dersom Statsforvalteren avslår å skifte boet har ikke vergen kompetanse til å gå videre med skiftet, og personen under vergemål vil sitte i uskiftet bo.

Når er skifte av dødsbo i den vergetrengendes interesse?

Utgangspunktet er at den gjenlevende har rett til å sitte i uskiftet bo, og disponerer da over hele boet som om det var sitt eget. Det er også normen at gjenlevende ektefelle både ønsker og velger å sitte i uskiftet bo. Hvorvidt den vergetrengende allerede sitter i uskiftet bo, eller ektefellen dør mens gjenlevende er under vergemål, og det må tas stilling til skifteform, er ikke av betydning for vurderingen av om det skal samtykkes til skifte.

Det faktum at det er den vergetrengendes egeninteresser som er avgjørende, gjør at hensynet til øvrige arvinger ikke tillegges vekt ved spørsmålet om det skal foretas skifte av boet. Statsforvalteren presiserer at det forhold at den vergetrengende selv ikke har noe selvstendig behov for midler, eksempelvis grunnet at vedkommende bor på sykehjem og har et begrenset forbruk, ikke er et moment som kan tillegges vekt ved vurderingen av hvorvidt boet skal skiftes. Spørsmålet er så i hvilke tilfeller det må anses å være i personen under vergemåls interesse at boet skiftes.

- For det første vil skifte av dødsboet anses å være i den vergetrengendes interesse i de tilfeller der vedkommende selv på et tidligere tidspunkt har gitt uttrykk for at han eller hun ønsker at boet skal skiftes når den andre ektefellen dør eller dersom han eller hun kommer i en gitt situasjon. I disse tilfellene vil imidlertid også vilkårene for utdeling av arveforskudd eller gave etter vergemålsloven § 41 kunne være oppfylt. Det ligger samme krav til objektive holdepunkter som etter bestemmelsen i § 41 for at man skal kunne fastslå et slikt ønske. For ytterligere informasjon om hva som ligger i disse kravene vises det til Statsforvalterens informasjonsskriv nr. 6 om regler for utdeling av arveforskudd fra person under vergemål.
- Videre vil skifte av dødsboet kunne være i den vergetrengendes interesse i saker der uskifteboet inneholder betydelig eiendom eller andre eiendeler som det hefter store forpliktelser og utgifter ved, og som den vergetrengendes egne inntekter ikke er i stand til å dekke. Dette gjelder spesielt i situasjoner der vedkommende har lite likvide midler og det eventuelt må tas opp lån for å betale nødvendige utgifter tilknyttet den enkeltes eiendeler.

Utgangspunktet i disse sakene vil imidlertid være at vergen selger eiendelene for å sørge for en forsvarlig ivaretagelse av den vergetrengendes interesser. For ordens skyld nevnes at salg av eiendeler i svært mange tilfeller vil kreve Statsforvalterens samtykke, jf. vergemålsloven § 39. Dette medfører at det kun er i de tilfeller der salg av eiendeler antas å ikke være i den vergetrengendes interesse at skifte vil være aktuelt. Eksempelvis fordi vedkommende fortsatt benytter og har ønske om å beholde eiendelen, og vil kunne fortsette med dette også etter skiftet. Alternativt at eiendelen er disponert over i testament, og det er klart at ønsket fra den vergetrengende, eller ektefellen, er at selve eiendelen, ikke verdien av denne, skal gå til arvingen(e). Et salg vil i sistnevnte tilfelle stride mot testators ønsker, og dermed er skifte den eneste løsningen for å ivareta vedkommendes vilje.

De eksemplene som er gitt over på når det vil kunne være i den vergetrengendes interesse å skifte boet er ikke uttømmende, men de indikerer at det kun er i et lite mindretall av saker at det vil være aktuelt å skifte boet.

Vergens rolle dersom det godkjennes at dødsboet skiftes

Dersom Statsforvalteren i likhet med vergen kommer til at det er i den vergetrengendes interesse at boet skal skiftes, vil det bli gitt samtykke til at det utstedes skifteattest, og dødsboet kan skiftes på ordinær måte. Dersom den ordinære vergen er inhabil til å vurdere skifteform vil vedkommende

også være inhabil til å gjennomføre skiftet på vegne av den vergetrengende, og den midlertidige vergen vil få som oppgave å ivareta interessene i forbindelse med skiftet.

Det bemerkes at vergens mandat i alle tilfeller ikke omfatter dødsbobehandlingen i sin helhet. Vergen er dermed ikke fullmektig/bostyrer i dødsboet. Dersom det er et behov eller ønske at vergen skal være fullmektig/bostyrer krever det særskilt godkjenning fra Statsforvalteren. For ytterligere informasjon om dødsbobehandling vises det til infoskriv nr. 9 om dødsbobehandling for personer under vergemål.

Ytterligere veiledning

Dersom noe er uklart eller det trengs veiledning ved utførelsen av vergemålet, står Statsforvalteren til tjeneste. Ta derfor gjerne nærmere kontakt med oss.

Postadresse:

Statsforvalteren i Oslo og Viken
Vergemålsavdelingen
Postboks 325
1502 Moss

Besøksadresser:

Stensberggaten 27, Oslo
Vogts gate 17, Moss
Dr. Hansteinsgate 9, Drammen

Telefon: 69 24 70 00

Telefon arv og skiftespørsmål: 22 00 35 00

E-post: sfovpost@statsforvalteren.no

<https://www.statsforvalteren.no/ov>